

KÁLVIN KÖNYVTÁR

SZERKESZTI:
MURAKÖZY GYULA

A Kálvin Könyvtár az egyetemes magyar református-
ság gyülekezeti munkáját, lelki igényeit, irodalmi és
tudományos érdeklődését szolgáló füzetes könyvtár.
Programjában benne van a nemesen vett szépiroda-
lom, előadásra alkalmas színdarabok, szavalásra al-
kalmos versek gyűjteménye, olvasásra és felolvasásra
használható elbeszélések, esetleg regények kiadása,
lelkipásztoroknak és gyülekezeteknek egyúttal roppant
haszonnal forgatható tudományos munkák, a termé-
szettudomány haladásáról, felfedezéseiről, apologetikus
irányú munkák református keresztyén hitünk nagy
igazságainak megvilágítására, klasszikus magyar írók
közelebb vitele a magyar református lélekhez. Minden-
ki megtalálja benne olesón a neki való olvasmányt.

Kiadóhivatala:
SYLVESTER NYOMDA R. T. BUDAPEST,
XIV., Hermina-út 51.

OLVASSA! TERJESSZE!

KÁLVIN KÖNYVTÁR

SZERKESZTI:

MURAKÖZY GYULA:

37. szám

DR. RAVASZ LÁSZLÓ:

JÓB MELLETT

Sajnosnak sok szerkellel:

Bpest, 1943. máj.

Kanka.

BUDAPEST, 1943.

262.
Mindent a magam által és általam
vagyis valamelyik jászura leírta

A Kálvin-téri gyülekezet sokak által sürgetett, saját meggyőződése szerint is áldott munkát végez akkor, amikor ezt a hat, a fájdalomról szóló igehirdetést könyv alakban is megjelenteti. Mindegyik prédikáció rádiós istentiszteleten hangzott el a Kálvin-téri templomból a következő vasárnapokon: 1943. január 31., február 7., február 21., március 14., március 15. és március 21-én.

Az a reménységünk, hogy ez a betű által való igehirdetés Isten üzenetét még szélesebb körökbe viszi szét a békességre és vigasztalásra vágyó lelkeknek. Azok is, akik hallgatták, akiknek számára Isten gyógyító, segítő és vigasztaló üzenete volt, bizonyára örömmel és további lelki gazdagodással veszik kezükbe a fájdalomról szóló, Istentől küldött „örömhírt”.

A szerkesztő.

Sylvester Rt., Budapest. — Felelős vezető: Schlitt Henrik.

I.

A fájdalom világtény

Lekció: Jób 1: 1–12.

Alapige: Jób 10: 8–16.

Kezeid formáltak engem és készítétek engem egészen köröskörül, és mégis megrontasz engem?! Emlékezzél, kérlek, hogy mint valami agyagedényt, úgy készítettél engem, és ismét porrá tennél engem? Nem úgy öntél-e engem, mint a tejet és mint a sajtot? Bőrrel és hússal ruháztál fel engem, csontokkal és inakkal befedeztél engem. Életet és kegyelmet szerzettél számomra, és a te gondviselésed őrizte meg az én lelkemet. De ezeket elrejtetted a te szivedben, és tudom, hogy ezt tökélted el magadban: Ha vétkezem, mindig érzreveszed rajtam, és bűnöm alól nem mentesz föl engem. Ha istentelen vagyok, jaj nékem; ha igaz vagyok sem emelem föl fejemet, eltelve gyalázzal, de tekintsz nyomorúságomra! Ha pedig felemelkednék az, mint oroszlán kergetnél engem, és ismét esuda fájdalmakat boesátánál reám.

A Szentírásban Jób a szenvedő ember. Történetét nem ismétlem el. Ime ott guggol a porban és hamuban. Koldus és halálos beteg az, aki még az imént fejedelmi gazdagságú, nagy családú, boldog törzs-

atya volt. Nem maradt a dús életúrnak semmije, csak egy zúgolódó és kínját tetéző felesége, aki így biztatta: átkozd meg az Istent és halj meg. Feléje tartanak barátai: Elifáz, Bildád és Czófár, hogy vele együtt bánkódjanak és vigasztalják őt. „És amint ráhangon zokognak vala, azután pedig megszagatták ki-ki a maga köntösét és port hintenek fejükre ég felé. És ülének vele hét napon és hét éjszakán a földön és nem szóla egyetlenegy szót egyik sem, mert látják vala, hogy igen nagy az ő fájdalma.“

És itt tegyünk egy kitérést. Mind a három vigasztaló barát bölcs férfiú, hívó ember és jó atyafi volt. Vigasztalásuk mégis az ellenkező célt érte el: Jób meggyötörtetését a végső határig felfokozta. Nem tudtak vigasztalni, mert nem tudtak szeretni; nem tudtak szeretni, mert nem tudtak igazán hinni. Szó volt a szájukban az Ige s ezért balzsam helyett homokot szórtak, maró mérget öntöttek a friss sebre. Hány ember követi ma is ezt az utat! Csak a legutóbbi napok eseményei után is hány olyan nyilatkozat hangzott el, amelyik vigasztalás és megnyugtatás örve alatt meggyötört és kétségbeejtett. A legnagyobb lelkiismeretlenség rémíteni az embereket, a helyett, hogy reámutatnánk a bizalom és vigasztalás reális jegyeire. Sokkal kevesebb a veszteség, mint ahogy képzelik az emberek. Új meg új megmenekülésnek híre özönlik haza. Az első riadalom után megkeményedik a nemzetek szíve és a küzdő seregek arcvonala. Vannak halottaink; magyarok, csendben, büszkén áldjátok emlékét. Igenis van veszteségünk, áldozat népe, még mennyi telik belőled? Igenis, komoly a helyzet, élet és halál a tét, emberek, nőjjetek hozzá a nagy időkhöz hitben, szeretetben és remény-ségben. Igenis, reng a föld, omlanak a hegyek, ma-

gyarok: „Isten a mi oltalmunk és erősségünk!, igen bizonyos segítség a nyomorúságban, azért nem félünk, ha elváltoznék is a föld, ha hegyek omlanának is a tenger közepébe, zúghatnak, tajtékozhatnak hullámai, az Isten ő közepette van és megsegít viradatkor.“

Lépjünk be mi is Jób barátainak társaságába és telepedjünk le Jób mellé. Ma megint legidőszerűbb kérdés a világon: a fájdalom. Mi okból szenvedünk? Mi célből szenvedünk? Akarja-e Isten a szenvedést? Van-e vigasztalás? Lehet-e remény?

Ezekre a kérdésekre akarok felelni egynéhány prédikációban. Most először arról beszélünk, hogy a *fájdalom: világtény.* Hozzá tartozik a teremtés lényegéhez s hozzá tartozik az Isten létéhez.

Azt hiszem, mindenki megérti, ha azt állítom: *a fájdalom a halál érzelmi képe.* Az életben a pusztulás fáj; a részletekben lefizetett halálnak eseppenként való izlése: ez a fájdalom. Mennyire természetes ez! A megszülető, fejlődő, duzzadó élet, amelyik tele van önmagával s boldog korlátlansággal terjeszkedik szét a világban: szükségképpen jó kedvben, vidámságban jelentkezik. Mosolyog az egészség; mosolyog az ifjúság; mosolyog az erő és mosolyog az élet. Azért jár olyan nagy örömmel a lakoma, azért tesznek koszorút a fejükre, zendítenek meg muzsikákat és gyönyörködnek csapongó táncokban a nagy lakmározók, mert a lakoma a megáradó élet s a megáradó élet jókedvben csattan ki. Azért nem lehet szomorúságban tartani egy gyermeksereget vagy az ifjúságot még a temetőben sem. Halálos veszedelmek között is felesendül a kacaj s kibugyborékol a jókedv, mint a sziklát áthasító szénsavas forrás. Ezért öröm a fának, hogy virágozhatik, a madárnak,

hogy repülhet, a szerelmesnek, hogy énekelhet, a hősnak, hogy harcolhat, a bölcsnek, hogy tudhat, a művésznak, hogy alkothat.

Ezzel szemben minden hervadás és minden pusztulás szükségképen fájdalommal jár. Fáj a betegség, a fáradtság, az öregség, a lemondás, a búcsúzás, az elköltözés; mindaz nagyon fáj, amiben egy darabka meghal belőlünk. Ezért fájdalmas hangulatot ébreszt a naplemente, a sötétség, a novemberi vihar, a halottas ének, a temető. Fájdalmas a jégverte szőlő, a virágjában lefagyott barackosok, az elzúgott árvíz, a feldúlt kórházakban, gyógyíthatatlan betegek között, tébolydákban, börtönökben, vesztőhelyen.

Ha ez így van, akkor életünknek legalább fele, legjobb esetben a fele a fájdalomé. Ami megszületett, annak meg kell halnia. Ami a tied lett, azt el kell veszítened; akivel találkoztál, attól el kell búcsúznod s ha egyszer tavaszod volt, eljön reád az ősz, még akkor is, ha igazi tavaszt sohasem láttál. Amit Isten keze megformált, azt el is rontja. Életünk agyagedénye porrá válik, tehát szenvedünk azért, mert élünk. A szenvedéstől csak az van megmentve, aki nem élő lény, vagy pedig meg nem született. „Kezeid formáltak engem és készítették engem körül és mégis megrontasz engem? — zokog Jób. Emlékezzél, kérlek, hogy mint egy agyagedényt úgy készítettél engem és ismét porrá tennél engem?”

Még közelebről nézve a dolgot, feldereng előtünk egy másik titok is. A fájdalom nemcsak azt jelenti, hogy pusztul az élet, hanem épen azért, mert a pusztuló élet fáj: a fájdalom az élet nagy vigyázója, legéberebb védelmezője, az élet sisakrostélyos előőrse. Gondold el, mi lenne belőlünk, ha nem éreznénk fájdalmat? Már gyermekkorunkban darabokra

metéltük volna magunkat is és játszótársainkat is. Ha nem éreznénk fájdalmat, nem védené az élet önmagát, ki volna szolgáltatva adáz ellenségeinek. Nem szaladna a szarvas üldözője elől; nem repülne el a fecske a közelgető tél hűvös lehelletére; nem bujna el a bogár a fecske elől, nem fegyverkeznek és nem küzdene az ember.

Ha nem volna fájdalom, nem lenne élet. Hiszen azért született az egész emberi művelődés, hogy a testi és lelki fájdalmat elkerüljük. Azért született a filozófia és a művészet, hogy a fájó szívek kínos kérdésektől megszabaduljanak s riadt lelkek a fájdalom töréből elmeneküljenek. Ma már a lélekvizsgáló tudósok megállapították, hogy minden emberi eseményeknek, a lélek minden mozdulatának oka egy fájdalom, amelyet el akarunk kerülni. Éhesek vagyunk s azért kell a kenyér s a vele összefüggő egész gazdasági rend. Megfojt a magánosság s a vágy szorítja szívünket, azért kell az élettárs, a gyermek, a család. Éget, ami alacsonyrendű, fáj, ami méltatlan hozzánk, ezért támadtak az emberi méltóság nagy szabadságharcai és csodálatos győzelmei. Külső és belső világunk ragyogó alkotmánya ugyanazt a törvényt követi, mint a kagyló gyöngyszeme, mindkettő a fájdalmak elleni védekezésből építi fel a maga csodálatos és drága alkotmányát. Kezdetben volt a Fájdalom. A fájdalom az élet legnagyobb védelmezője és legszentebb sarkantyúja. Az embernek nincs magasabb kiváltsága, minthogy a fájdalomtól kiváltképpen való örökséget kapott. Ezerszer több dolog fáj neki, mint az állatnak s ezerszer másképpen fáj, mint bármely teremtetett lénynek a világon. Adj hálát Istennek, hogy szenvedsz, ez a legnagyobb kiváltság, amire elhívhatott. Több ember a többet szenvedő, ember-

fölötti ember az emberfölötti szenvedő. A szenvedő ember: a megkoronázott ember.

Tudjuk a kis kátéból, hogy Isten, természetesen találjuk józan eszünk szerint is, hogy Isten, a legfőbb lény, legfőbb mértékben boldog. Azt már az imént mondtam, hogy maga az élet örömmel jár, az élő, gondolkozó, érző ember boldog az ő megáradó életében. És mikor az ember az Istennel találkozik, új fájdalomnak beláthatatlan sorozata születik meg. Is-tent megérezni, jelenlétét tapasztalni a legnagyobb fájdalom.

Azt hiszem Atyámfiainak, hogy ezen az állításon elcsodálóztok, hiszen eddig mindig az üdvösségről beszéltem, amely minden örömmel és boldogságnak esúsa és telje s azt mondtuk, hogy Isten bírása, az ő ismerete és tisztelete a legfőbb boldogság. Igen, a kiengesztelődött lélek számára. De a földi ember számára nincs irtózatossabb teher, mint az igaz Isten fenyegető lénye. A bűnös ember számára nincs nagyobb szenvedés, mintha Isten, a Szent és Feltékeny, a Törvényadó és Számonkérő perbeszáll vele és színe elé idézi. Van-e irtózatossabb fájdalom, mint beteg szemmel tűzöceánba nézni? Elványadt, rémült lélekkel vulkánok kitörését, hegyek omlását hallgatni? Van-e irtózatossabb szenvedés, mint bánni azt, amit elmulasztottam, vagy elkövettem, vádolni magunkat a menedéknél és a kegyelemnek legkisebb jegye és ígérete nélkül? A szent és igaz Isten lénye a bűnös és nyomorult ember, a legnagyobb fájdalom, minden fájdalomak telje, egyszerűen a teljes kárhozat.

Ebből talán az következnek, hogy kerüljük Istent? Féljük tőle? Rejtőzködünk el előle, mint Ádám és Éva a bűneset után a Paradicsomban? Reszketve hallgassuk, hogy léptei közelednek felénk s át-zúg a borzasztó alkonyórán: Ádám, hol vagy? Akkor

minden jó lesz? Sőt. Épen az a tapasztalás, hogy mikor Isten elfordul tőlünk, arcát elrejt, utait betakarja, egeit bezárja, szívét megkeményíti irántunk, akkor fog el még igazán valami végzetlen és ki-elégíthetetlen sóvárgás, valami pusztító, senyvesztő nyugtalanság Isten után, aki a maga számára teremtett minket és csak benne találhatunk nyugalmat. Ilyenkor ébrednek fel lelkünkben elhomályosodott emlékek, mint a tékozló fiú lelkében az atyai házról. Nyilvánvalóan érezzük, valaha olyan világ volt, hogy az elmúlás menyasszonyi köntösben járt, a halál játékos testvér volt és esőket intve altatott el. Az életnek nem a fájdalom volt a védelmezője és a fejlesztője, hanem a boldog öröm s Isten nem rejtette el magát övéi elől, hanem úgy járt-kelt közöttünk, mint a családfő gyermekei között.

Keressük, mi volt az oka annak, amit elvesztettünk? Kutatjuk, miért félelmes az Istennel való találkozás? Fölkiáltunk az égre, mint Jób: miért nem bírom ki azt, ha nem vagy enyém s miért rettegek attól, hogy enyém légy? Miért haragszol reám és miért vagy nekem ellenségem, egyetlenegy Uram, Atyám és reménységem? Miért van az, hogy „életet és kegyelmet szerzettél számomra, — de ezeket elrejtetted a szívedben“?

És akkor kiderül: ezt a szörnyű ellenmondást, lehetetlen vergődést a bűn hozta létre bennem is és a világban is. Ez válaszított el Istentől s most kisírhatom szememet utána. Ez haragitotta rám a szent és igaz Istent, most reszketgetek megérkezése előtt. E miatt történt, hogy Isten, aki életet és kegyelmet szerzett számomra, akinek gondviselése őrizte az én lelkemet, most ezeket elrejtette az ő szívében s ha távol vagyok tőle, epekedéstől halok meg, s ha közel jutok hozzá, szentségének tüze emészt meg.

Óh, én szegény ember, kicsoda szabadít meg engem a halálnak e testéből?

Ezt az ellentétet csak a kereszt oldotta meg. De a kereszt is fájdalom. Kínok között halt meg rajta az egyszülött Fiú, az ártatlan és a szent, Istentől elhagyatottnak érezte magát, aki egy volt az Atyával, atyái kezére hajtotta engedelmes fejét és ezért ezt kellett sóhajtania: elvégeztetett. Ő a fájdalmak embere, akinek a fájdalom a leghősiesebb belső cselekvés, olyan hőfokú és hatású, mint maga a teremtés, világmegváltás. Nem tud hozzájutni senki, csak aki vele tud szenvedni s vele tud meghalni e világ számára. A fájdalomtól való megváltásnak útja a legnagyobb fájdalom, a kereszthalálon vezet át s csak az győz a fájdalom felett, aki Krisztussal szenvedett.

Mai tanításunk eredménye tehát ez: Azért van fájdalom, mert halál van; azért van fájdalom, hogy lehessen élet. Isten dicsősége és igazsága fenyegetés, halál és kárhozat reánk s csak arra nem, akin könyörült. De ehhez a könyörülethez két halál kell: a Krisztusé és az én ömberemé. Csak az él, aki meghalt, csak az győz, aki megöldököltetik, csak az nyerte meg az életet, aki feloldozta magát.

Ilyen az Isten világa. Benne világtény a fájdalom.

És ebben a világban fakadnak fel a vigasztalás forrásai, itt zeng az evangélium, a boldog üzenet s itt harsan fel az Isten hegyein a kürtszó: örüljetek, ismét mondom, örüljetek!

II.

A lélek az, ami fáj

Lekció: Jób 1: 13—21.

Alapige: Jób 19: 22—29.

Miért üldöztök engem úgy, mint az Isten, és miért nem előgeszték meg a testemmel? Óh, vajha az én beszédcim leirattatnának, óh, vajha könyvbe feljegyeztetnének! Vasvesszővel és ónnal örökre kősziklába metszetnének! Mert én tudom, hogy az én megváltóm él, és utoljára az én porom felett megáll. É: mintán ezt a bőrömet megrágnák, testem nélkül látom meg az Istent. Akit magam látok meg magamnak; az én szemeim látják meg, nem más. Az én veséim megemésztettek én bennem; mert ezt mondjátok: Hogy fogjuk őt üldözni látva, hogy a dolog gyökere én bennem rejlik.

A felolvasott bibliai rész utolsó mondata homályosnak látszik, pedig innen nyerjük fejtegetésünkhöz a kezdő világosságot. Hallottátok, hogy Jób mennyire hangsúlyozza: „Az én veséim megemésztettek énbennem; ezt mondjátok: hogyan fogjuk üldözni őt! látva, hogy a dolog gyökere énbennem rejlik“. Jób azt állítja ezzel, hogy a szenvedés leg-

személyesebb ügyünk, létünkkel függ össze. Ha egyszer szenved valaki, hiába magyaráznak észokokkal akármit, az a szenvedés fáj. Ha pedig nem szenved valaki, nem lehet rátukmálni ezt az érzést s maga sem tudja megjátszani. Mi az, ami szenved benne? Valószínűleg nem a test, mert a test csak közege a fájdalomnak, az átmegy rajta és kifejezésre jut benne, de nem benne fészkel. Veszítse el valaki öntudatát s egyszerre annyira érzéketlenné válik a legnagyobb testi fájdalmak iránt, mint egy darab fa, vagy kő. És ha a helyi érzéstelenítéssel megszakítják a fájdalom útját, amely a központba tart és vissza, az illető érzőideg területén, szintén elkövetkezik a teljes érzéketlenség.

A testi fájdalom össze van szövődve az öntudattal. Ha most azt kérdeim, mi az, ami fáj bennem, azt kell mondanom: lényemnek az a bizonyos gyökere, különös magva, amellyel szembefordulok a világgal, másnak, idegennek tudom magam és a természeti világ gépies rendjének a láncolatába bele tudom írni a magam más, új törvényét és akaratát. Ez a valami, ami az én életemnek és személyi minőségemnek a gyökere, ez a valami: a lélek.

Azt kell tehát mondanunk s ez a mai beszédem tétele: a lélek az, ami fáj.

Ebből sok mindenféle tanúság és vigasztalás következik. Először is az, hogy a lélek és a fájdalom úgy viszonylik egymáshoz, mint a teher és hordozója. Az a fájdalom, ami egyik embert szétmorzsol és felőröl, a másiknak könnyen elhordozható kereszt. Sőt az egyes emberrel is megtörténik, hogy ugyanaz a fájdalom, amely elviselhetetlen ma, holnap elhordozható. Fájdalmunkban elkövetkezik egy tetőződés; ha a csúcsponton átviszünk egy lelket, meg van mentve; ha nem, elveszti a csatát. A fájdalom és a lélek

birkózik egymással, külső és belső erőviszonyoktól függ, melyik győzi le a másikat. Ebből az következik, hogy ha a fájdalmat nem lehet kisebbiteni, lehet növelni a lélek erőt. Megtörténhetik, hogy rendszeres gyakorlattal a figyelmet elfordítom a fájdalomtól és megszűnik a szenvedés. Ki ne tapasztalta volna, hogy kínzó fogfájással, álmatlanul eltöltött éjszaka után siet a fogorvoshoz, hogy szenvedése okozójától megszabaduljon, s mikor a kilinesre teszi a kezét, egyszerre úgy elmúlik minden fájdalom, mint a tavalyi hó. Kézitusánál vagy rohamnál a katonák átlótt karal verekedni próbálnak s átlótt mellett is sokszor továbbrohannak. Ha a gőzfűrész lemetszi a munkásnak a kezét, mikor az félrenéz, csonka karjával még utánanyúl a fadarabnak és megteszi a következő mozdulatot. Az indiai elmélkedők, akik évezredek mesterfogásaival és egy élet szakadatlan gyakorlatával figyelmük elfordítását szinte a bűvészetig fokozták, érzéketlenné tudják tenni magukat a testi fájdalmak iránt. Eleven szénnel égetik a bőrüket, hegyes szegեkből álló nyoszolyára fekusznak, késsel metélik tagjaikat s még a vérzést is el tudják állítani erős akarattal. Mindezt azért kellett elmondanom, hogy lássuk a vigasztalásnak és a gyógyulásnak nagy isteni előfeltételeit. A fájdalom lelki ügy, lelki eszközökkel lehet legyőzni, nem is annyira a fájdalom csökkentésével, mint a lélek ellenálló képességének és teherhordozó erejének a fokozásával.

Ha a lélek az, ami fáj, ebből az következik, hogy a lélek feleslegesen kínozza magát egy csomó elképzelt eshetőséggel. Az embernek legnagyobb kiváltsága az, hogy megszabadult a dolgok uralma alól, szembe tud fordulni a világgal, megkülönbözteti a multat, a jelent és a jövőt, kiszámíthatja, hogy mi következik reá s elképzeldeti azt a számtalan eshető-

séget, ami előtte áll. Ez az áldás az emberen átokká lett. A nyugtalan és férelmes lélek elképzel minden lehetséges szenvedést, minden lehetséges csapást és rosszat s annak hatását már előre szörnyű gyötrelmek között hordozza. Az ilyen ember százszor szenved át olyan helyzeteket, eshetőségeket, amelyek közül legrosszabb esetben egyetlenegy történhetik meg vele s akkor is élete végén, mint elkövetkezett halál. Ismerünk édesanyákat, akik, ha gyermekük fél órát késik, már a tetemnézőben látják véres holttestüket. Ismerünk hitveseket, akik féltik a párjukat s önfeláldozó féltésükkel maguk és élettársuk minden percét halálos gyötrellemmel megterhelik. Háborús időkben az ilyen lelki nyomorúság úgy terjed és úgy nő, mint a pestis. Egyik a másikat riasztja, mindenki a legrosszabbra gondol, a tömegrémület lesz úrrá az emberek felett s egyszer csak azt látjuk, hogy mindenki szalad vidékre a légítámadások elől, vagy mindenki menekül a főváros felé az ellenség elől. Az élet egyensúlyához, háztartásához hozzátartozik az, hogy várjuk be a vásárt a napjára. Jób is ilyen izgátt hangulatban van, hiszen alapigénkben felkiáltó rémlátó módon: „azt mondjátok: hogyan fogjuk üldözni őt!” Pedig neki elég nehéz a pillanatot terhét hordozni s íme ő is attól rémüldözik, hogy mit mondanak a barátai, mivel fenyegetik, vagy mivel riogatják. Az evangélium tanításainak legnagyobb része éppen azzal foglalkozik, hogy ezt az oktalan önkínzást kiirtsa a lélekből. Az evangélium nagy vállalkozása az, hogy a fájdalmat a tényleges szenvedés területére korlátozza. Ezért hirdeti a gondviselés boldog üzenetét: ne aggodalmaskodjatok a holnapi napról; ne kérdezzétek, mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk, a mával törődjétek, a holnap Isten kezében van. Ha megvizsgáljuk azt a görög szót, amely

a miatyánkban a „mindennapi” kenyér jelzője, azt látjuk, olyan szó ez, amely azt fejezi ki: a léthez szükséges, mai napra tartozó, holnapi napra tartozó. A mi mindennapi kenyérünket add meg mi nekünk ma, ezt a Szentírás így érti: add meg nekünk ma azt a kenyeret, amely létfeltételünk, mára és holnapra. Minden napnak meg van a maga baja, mondja a hegyi beszéd. Ne hozd át mára sem az elmúlt napok baját, se az ezután következőkét. „Bizzad az Úrra a te dolgodat és Ő megcselekszi.”

A lélek az, ami fáj. Ebből az következik, hogy sok ember tetszeleg a maga fájdalmában. Szépnek látja a szenvedést, érdekesnek találja magát gyászfátyollal, halvány arccal, betegen, bénán, s nem akar ebből az érdekességből engedni. Még Jóbban is meg van a hajlandóság erre: még ő is túlzott jelentőséget tulajdonít a maga fájdalmának. „Vajha — úgymond — az én beszédeim leírattatnának, óh, vajha könyvbe feljegyeztetnének, vasvesszővel és ónnal örökre kősziklába metszetnének“. Nemcsak ónnal akarja feljegyezni, ami magában véve is állandóság, de kősziklába, ércel metszeni, hogy a világ végéig lássák, mint szenvedett Jób, a legnagyobb szenvedő. A költészet tele van elégiákkal, amelynek alaphangja: úgy még senkinek sem fáj a szíve, mint nekem. Minden bánatnak van oltogató könnye, csak az enyémnek ninesen. Van-e olyan bánat, mint az én bánatom? Nincs a teremtésben vesztes, csak én. A keresztyén ember vigyázzon, mert e mögött kísértés lappang. Nem kísértett meg téged soha az, hogy a magad szenvedésére büszke légy s a másokét lenézd? Tudtál-e hallgatni panaszt kiesiny fájdalomról úgy, hogy ne vágj közbe s ne mondd el a magad nagyobb fájdalmát, eltíporva vele a kisebbet? Vagy talán az is megtörtént veled, hogy nagy fájdalomról szóló panaszt

sem tudtál meghallgatni, közbevágtál és mondan
kezdted a magad ezerszer kisebb fájdalmát?

Mi lelkipásztorok sokszor találkozunk emberek
kel, akik vigasztalást kérnek tőlünk, de nem akarják
a vigasztalást elfogadni. Mihelyt azt a gondolatot
veszik észre, hogy az ő fájdalmukat el lehet hordozni,
az nem is olyan nagy, hogy abba menten belehaljon
az ember, sőt, el lehet képzelni azt, hogy még meg is
vigasztalódhatik, egyszerre nyugtalanok lesznek, vi-
tatkozni kezdenek és szinte megsértődnek arra a fel-
tevésre, hogy ők valaha megvigasztalódnak. Szívük-
höz szorítják az olvadó fájdalmat, visszahúzódnak
szenvedéseik barlangjába, belefogóznak sötét való-
ságaiba, nehogy elcsalja őket a vigasztalás pásztor-
sípja. Az ilyen emberek kezéből nem kell kicsavarni
játékszerűket, mert az a tény, hogy a szenvedés szá-
mukra szerep, azt bizonyítja, hogy nem olyan mély
és nem olyan kínzó a fájdalom, hogy sürgős volna
a vigasztalás. A képzelt betegekhez nem kell mentő-
ket hívni.

Ismerős ennek az esetnek a megfordítottja is.
Vannak emberek, akik nem vesznek tudomást a fáj-
dalomról, vagy titkolják a világ előtt. Nem akarják,
hogy gyöngének lássák az emberek, könnyeiket visz-
szafojtják s elrejtőzködnek magányosságuk szikla-
üregebe, mint a vadállat, amelybe beletört a vadász
nyila. Konokul hallgatnak, észrevétlenül szenvednek,
amíg elvéreznek. A szenvedés, igaz, hogy a lélek leg-
személyesebb ügye; de gyógyulni csak közösségben
lehet. Már a sírás is segély-kiáltás, jóságnak és vi-
gasztalásnak, emberi részvétnek a hívogatása. Síras-
átok meg a sírni nem tudókat, imádkozzatok azo-
kért, akik nem tudják kiönteni lelküket, akiknek nem
olvad meg jéggéfagyott szenvedése. A bánathoz az
kell, hogy elmondjuk valakinek; a szenvedés akkor

gyógyul, ha kifejezzük s egy égő szív addig nem esi-
ul el, amíg nem talál egy másik szívet, amelyik meg-
érti. Ne bujj el bánatoddal egyedül, behalsz; keresd
testvérek gyülekezetét ahol szeretnek, megértének
ahol elmondhatod, hogy mi fáj.

Különösképen áll ez arra a szenvedésre, amit a
bűn okoz bennünk. Lehet, hogy kívülről észre sem
vesszük. Közvetlen közelünkben élő embereknek sejt-
telme sincs azokról a szenvedésekről, amelyek lelkünk
mélyén lezajlanak. Szégyeljük magunkat, megvetjük
magunkat, segítség után áhítozunk, vergődik a szár-
nyunk és nem tudunk felrepülni s mindez el van tit-
kolva a világ előtt, nincs róla tudomása senkinek.
A modern lélektan egyértelemmel tanítja, hogy a
tudat alatt megbújnak a lélek sebei, görcei, roncsol-
ódásai, s ezek csak akkor gyógyulnak meg, ha fel-
színiyre kerülnek, ha megvalljuk, ha beszélünk róla.
Ezért mély keresztyén szokás és gyógyító eljárás a
gyónás. Nálunk nem sákramentom, hanem szent or-
vosság. A megterhelt és vigasztalan lélek feltárja szí-
vét egy olyan felebarátja előtt, aki hitben és szeretet-
ben öregebb, mint ő, talán éppen élethivatásánál
fogva pásztorságra rendelt lélek s már azzal, hogy el-
mondja neki, megkönnyebbedik a gyónó lélek. Az a
másik, hitben és szeretetben erősebb testvér pedig
körülveszi gyengédségével, megérti s hirdeti neki Isten
Igéjéből a legdrágább ígéreteket: nem akarom a
bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen; meg-
bocsáttattak a te vétkeid, eredj el és többé ne vét-
kezzél.

Még csak egy dolgot említek meg ami ebből kö-
vetkezik, hogy a lélek az, ami fáj. Ez a fájdalom lép-
csözete. Lépcsözetszerűen lehet sorbaállítani a fáj-
dalmat s megkérdezni, milyen magasan áll a te fáj-
dalmad ezen a lépcsözeten? Kérdezhetem így is, mit

III.

A fájdalom: titok

Lekció: Jób 2: 1–10.

Alapige: Jób 37: 20–23.

Néha nem látják a napot, bár az égen ragyog; de szél fut át rajta és kiderül. Észak felől arany-szinű világosság támad, Isten körül félelmetes dicsőség. Mindenható! Nem foghatjuk meg őt; nagy az ő hatalma és ítélő ereje, és a tiszta igazságot el nem nyomja. Azért retteggék őt az emberek; a kevély bölesek közül nem lát ő egyet sem.

Az egyszeri prédikátor beszélt erről az alapigéről: a szél fú, ahová akar és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnan jön és hová megy. Beszédét így osztotta fel: beszélünk először arról, hogy mi fú, azután honnan fú, azután hová fú, végül, hogy mindezeket nem tudjuk. Én is szinte így jártam, hogy két beszédet mondtam a fájdalomról s a harmadiknál azt kell mondanom, a fájdalom: titok.

Titok azért, mert három kemény miertet vet fel s erre nem lehet más feleletet adni, mint azt, hogy Isten elrejtette a feleletet szemeink elől.

Az első miért így hangzik: *Miért nincs igazság a fájdalomban?* Jób Könyvének derekas része, a 3. fejezettől a 31.-ig egyetlenegy megoldhatatlan kérdést vitat. Jób barátai: Elifáz, Bildád és Czófár el nem fáradnak annak az ismétlésében, hogy a fájdalom Isten büntetése s aki szenved, az hűnös. Rá akarják bírni Jóbot arra, hogy vallja meg eltítkolt bűnét, amelyről senki sem tud s harag és útalat fogja el őket, amikor erre nem hajlandó. Jób is újra meg újra azt hangoztatja, hogy ő ártatlan, neki ninesen vétke, Isten oktalanul haragszik reá s fogalma sincs róla, miért lett ellensége, aki teremtette őt. A 73. Zsoltár ugyanezt a kérdést szinte tételes formában felteszi, amikor így énekel: „Már-már meghanyatlottak lábaim és kis híjja, hogy lépteim el nem iszamosodtak. Mert irigykedtem a kevélyekre, látván a gonoszok jó szerencsését. Mert halálukig ninesenek kínjaik és az ő erejük állandó. Ezért nyakuknak ékessége kevélység, ruha gyanánt erőszak borítja őket. Imé, ezek gonoszok, örök biztonságban vagyont gyűjtenek. Bizony hiába tartottam én tisztán szívemet és mostam ártatlanságban kezeimet, mert nyomorgattalom, minden napon és ostoroztatlom minden reggel“. Ez olyan tény, amit letagadni nem lehet és amivel számolni kell.

A kérdés tehát ez: N. N. igaz ember és szenved; X. Y. gonosz ember és jól megy dolga. Itt csak azt kell felvetnem: honnan tudod te, hogy X. Y. gonosz, N. N. pedig büntetlen? Látod-e te a szíveket? Olvassz-e te a vesékben? Láttam én már embert, akit egész világ igaznak tartott s rosszabb volt a büntönlakónál. Azután egy másik kérdés, honnan tudod azt, X. Y. nem szenved? Ninesenek-e eltítkolt szenvedések olyanok, amelyeknek a súlyát külső szem nem látja? Honnan tudod azt, hogy N. N.-nek a szenvedése rá-

nézve a lehető legnagyobb gyötrelmem? Láttam én már szenvedőt, aki nem cserélt volna érzéketlen, lelkiismeretlen emberek úgynevezett boldogságával. S láttam megátalkodott, fölfuvalkodott, érzéketlen vagy érzéki teremteseket, akik a jólétben, egészségben, dúslakomák mellett megirigyelték a szenvedők töviskoronáját, a szentek hulló vérét, a vértanúk kereszt-kombákba. Mindez figyelmeztetés arra, hogy ne ítéljünk könnyen. Sőt, az ítéletet bízuk az Úrra.

De még egyebet is meg kell gondolnunk. Tudjuk azt, hogy a fény másodpercenként háromszázezer kilométert fut be. Tudjuk azt, hogy fényénekn nevezik azt a távolságot, amelyet a fény sugar az előbb említett sebesség mellett egy esztendő alatt fut be. Tudjuk, hogy vannak csillagok, amelyek millió fényévi távolságra vannak tőlünk, tehát ha rajtuk lejátsszódik valami esemény, az a leggyorsabb közvetítéssel, a fény sugar erejével is, csak egymillió esztendőtől mulva érkezik el hozzánk. Ha látjuk az ilyen csillagot, nem olyanak látjuk amilyen most, hanem olyanak, amilyen ezelőtt egymillió évvel volt. S ha azon a csillagon látna valaki, azt, ami itt történik, amit most gondolunk, akarunk, cselekszünk és üzenünk neki, nem láthatja meg, csak egymillió esztendő mulva láthatná valamelyik késő-késő utódja. Amit én látok rajta, régi-régi múlt, amit ő fog látni rajtam, beláthatatlanul távoli jövő. Én tehát mondhatom, hátha tökéletesen más a valóság ma azon a csillagon, mint amilyenek én látom? S mondhatja ő: én csak évmilliók mulva látom meg azt, ami már igazság, ami már megtörtént tény. Isten pedig mindazt egyszerre, ugyanazon szempillantásban látja. Így vagyunk az Isten igazságával is. Az én szemeim elől elszakadhat a bűn és a büntetés összekapcsoló lánc.

Isten előtt nem. Velem megtörténhetik, hogy nem talállok magyarázatot, de Istennek minden intézkedése olyan böles és olyan jó, amilyen önmaga. Ezért nem tudom, hogy az éhes Lázár valahol a dicsőségben nem emeli-e a hálaadás poharát Isten asztalánál. És nem tudom, hogy a dúslakodó gonosz, valahol már nem kezdette meg rettenetes epekedését és olthatatlan szomjúságát. Az emberi szemlélet elválasztja ezeket a dolgokat és beszél földi életéről, mennyországról és poklóról, de Isten, aki az életet egyetlen-egy folyamatra, örök szempillantásnak látja, ilyen különbségtételekre nem szorul. Ő mindenütt igazság és mindenütt kegyelem azért, mert Isten. Ne ülj tehát te a bírói székbe, ne próbálj te igazságot tenni ember és sorsa között, inkább reszkess és imádkozz, hogy tartsd téged is az örök kegyelem. Egyébként pedig bízd az igazságszolgáltatást Istenre. Amiért eltakarja a felhő a napot, azért ott van az égen; egy lehellettel elfújja Isten a ködöt és újra ragyog az igazság napja.

Azután gondoljunk meg még egy másik dolgot is. Miért kell a szenvedésnek csak büntetésnek lennie? Hiszen az is, de ki köti meg Isten kezét, hogy csak büntetés legyen? Nem teheti-e meg Isten, hogy a szenvedéssel más célok is szolgáljon, mint a büntetést? Nem látjuk mi azt, hogy sokszor éppen azért szenved valaki, mert nemes, mert különb, mint más? Nem látjuk-e a mi homályos, félig vak szemünkkel is, hogy nem csak magunkért szenvedünk, van másokért való szenvedés is? Nem látjuk-e, hogy ez a másokért való szenvedés nevelő, megváltó, megszentelő erő? Vesd ki a saját életedből azt a szenvedést, amit mások érted hordoztak, az édesanyád, az élettársad, a családod, a környezeted, nézd meg milyen szegénnyé válsz; mi lett volna belőled, ha nem lett volna ez a szenvedés!

Vedd ki az életedből azokat a szenvedéseket, amelyeket másokért hordoztál, a hazáért a harctéren, a hivatásodért, az igazságért a közéletben, a családotért a napszámban: nézd meg, egyszerre milyen koldussá leszel. Mi lenne a világból, ha nem uralkodnék benne az a rettenetes és édes törvény, hogy a jobbak szenvednek benne a rosszabbakért? Nincs más felelet tehát erre a kandi kérdésre: miért nincs igazság a szenvedésben? Honnan tudod, hogy nincs? A szenvedésben Isten lakik és az Isten az örök igazság. „Nagy az ő hatalma és ítélő ereje és a tiszta igazságot el nem nyomja.“

A második rettentő miért ez: *miért szenvedek éppen én?* Azt meg lehet érteni, hogy más szenvedjen, sajnálni is lehet, lehet nagy szolgálatokat tenni azért, hogy enyhüljön a szenvedés, nagy berendezéseket lehet végbevinni avégből, hogy másokat minél kevesebb érjen. De megdöbbenően tanácstalan az ember a saját szenvedéseivel szemben. Sokan nem értik, el vannak kábulva, mint a letaglózott tinó, mások felvannak háborodva, személyes sértésnek érzik, hogy betegek, hogy testi és lelki kínokat szenvednek. Miért szenvedek, kinek van kifogása ellenem, miért éppen én és miért nem más? Olvassátok végig a Jób Könyvét nyole nagy mentő beszédjében, amelyik nyole nagy vádbeszéd Isten ellen, hogy ontja magából a kérdéseket: *miért szenvedek én?* Hadd feleljek rá egy másik kérdéssel: *miért ne szenvedhetnél te?* Ki vagy te, hogy kivételt akarsz, miesoda jogcímen van neked igényed arra, hogy Isten megkíméljen? Nem láttuk-e már, hogy a szenvedés az emberi létnek a velejárója; te szeretnél ember lenni s élvezni azt a kiváltságot, hogy a szenvedés emberi törvénye ne vonatkozzék reád? Vagy ember vagy és szenvedsz, vagy nem szenvedsz és akkor nem vagy ember, hanem kő, növény,

állat. Mire alapítod te azt a kiváltságodat, hogy nem akarsz szenvedni? Hát ha már egyszer éppen te voltál az, aki azt kívántad, hogy a bűnös szenvedjen, mert szenvedése igazságos, azt mernéd-e magadról mondani, hogy te nem vagy bűnös? Jób még állíthatta ezt magáról, mert ő nem ismerte még a törvényt és nem ismerte a hegyi beszédet. De hogy ha bűn alatt az ember személyének az Istentől való idegenségét, a vele való szembenállását, az akaratának való ellenszegülést értjük, ha a bűn az, hogy valaki nem hisz és nem engedelmeskedik, nem tette magát magát egészen Isten oltárára és Istent akarja a maga eszközüül felhasználni: ki bűnösebb akkor, mint te? Nem voltak neked gonosz kívánságaid, tisztátalan gondolataid, nincs-e a szívedben harag, nem kívántad-e azt ami másé, nem tettél hamis tanúbizonyiságot felebarátodról, megszentelted-e az ünnepeket, egyedül Istennek adtál-e dicsőséget, szereted-e Őt és az embert teljes szívedből, teljes elmédből és minden erődből? Mérd össze magad Krisztussal, hol állasz tőle és te követelődöl Istennel szemben? Miért éppen te? Hát nem vagy te keresztyén ember? Nem akarsz-e te keresztyén ember lenni? Nem tudod, hogy a keresztyénségnek a nagy szabálya, módszere, feltétele így hangzik: „ha valaki követni akar engem, vegye fel az én keresztemet, ürítse ki az én poharamat és úgy kövessen engem“. Elni akarsz? Meg akarsz gyögyulni? Azt akarod, hogy Isten könyörüljön rajtad, bevegyn az Ő dicsőségébe, részt adjon az Ő örökségéből? Akkor miért panaszkodol? Ne hánytorgasd, hogy miért kell szenvedned, inkább lásd meg: vár a boldog sziget, benne az élet Királya; neked a habok közé kell vetned magad és átúsznod a fekete folyón. E helyett te sziszegve kapkodod ki a lábaidat a hi-

deg vízből és ülsz az innenső parton, amíg megfagysz, vagy megégsz.

Miért éppen te? Hát ezen sírni kell, panaszkodni kell, a helyett, hogy megzendítenéd az öröm hallelujáját, magasra tartanád a hálaadásnak a poharát s indulnál a szenvedés útjára, mint a vőlegény a lakodalomba.

A harmadik miért a legnehezebb és a legvégzetesebb. Így hangzik: *miért nem szenvedek én?* Mert meg kell állapítanunk, hogy minékünk még igazán nem jutott ki a szenvedésből. Sok ember hallja itt a szavamat, de kevés van olyan, akinél én százszor nagyobb szenvedőt nem tudnék megnevezni. S ha hallgatóim közül most valaki csakugyan rettentően próbáltatik, kérem, lélekben egy kissé álljon félre. Most azokhoz akarok szólni, akik *még* nincsenek próba alatt, akik még igazában nem is tudják, hogy mi a szenvedés. Elveszítettek egy fülbevalót, mit tudják, mit jelent elveszíteni egy világot, egy életet, a szívünket! Elpusztult a kanári madaruk és siratják az ölebüket, mit tudják, mit jelent állani az egyetlen gyermek koporsója mellett, a végtelenül szeretett élettárs hősi haláláról olvasni a szomorú híradást. Volt egy kis kényelmetlenséged s a szanatóriumi kezelés helyreállított; jártál-e a rákbeteg kórházában, az elmeegógyintézetben, azokban a szobákban, ahol éppen az utolsó felvonás zajlik le? Elmellőztek egy előléptetésnél: mit jelent ehhez képest elveszíteni egy hazát; kapni néhány bosszantó névtelen levelet, mi ez azoknak a sorsához képest, akiket pellengérré állítottak vagy keresztre feszítettek? Nem, testvérem, te még nem tudod, hogy mi a szenvedés s ezért szívedet megszoríthatja az a kérdés: jaj, miért nem szenvedek én?

Talán azért nem, mert Isten nem szeret? Talán

azért nem szenvedek én, mert egy kibeszélhetetlenül nagy szenvedés vár reám? Talán a koporsóm bezártaig fogom ezt kérdezni s akkor odaát omlanak reám a zordon következmények, mintha ércből való egék zuhannának reám? Isten talán megvet engem, hogy kívül hagy a szenvedők szent közösségén? Nem méltat arra, hogy részt vegyek ebből a nagy kiváltságból?

Hiába kérdezem. Isten örök dicsőségében hallgat és vár. De ez a nagy csend szívemre száll s először is arra indít: van még kegyelmi idő, sietnem kell, föl kell ébrednem, meg kell újulnom, el kell készülnöm, reá kell szánnom magam. Óh, fel akarom használni a perceket, hogy hálás legyek a múltért és készen legyek a jövőre, amikor megérkezik a próba. A másik indítás pedig ez: keresd a szenvedést, ne félj tőle, igyekezz kivenni belőle a részedet. A szenvedés is egy lakoma, te éhesen kerülgeted a dúsán terített asztalt és nyomorultul elpusztulsz. Szánjátok azokat az embereket, akik mindig sziszegnek, mindig riadnak, mindig menekülnek egy szenvedéstől, akik félnek a fájdalomtól ebben a világban. Van egy bizonyos formája a kárhozatnak, a megüresedésnek, az elléhásodásnak, a feleslegessé válásnak és az összezsugorító önzésnek, mikor valaki úgy kíméli magát, mintha csupa vérkelebsből volna a teste s előtte szabad pályán küzdő férfiak és szolgáló asszonyok sűrögnek és forognak. Ezek azok az öngyilkosok, aki elpusztítják magukat, mert megakarják tartani az életüket. Félnak a haláltól s ezért elszökik előlük az élet. A múlt világháború első napjaiban egy anya szívenlőtte magát, mert nem tudta elviselni azt a gondolatot, hogy harctérre viszik a fiát. A háború után is sokszor láttam a kitüntetésekkel rakott fiút, amint virágot vitt anyja sírjára. Miért halt meg ez az asszony?

A fájdalom: titok. Lám, a felolvasott lelkében Jóbnek sejtelme sincs arról, mi történt odafenn az égben az Úr orcája előtt. Isten nélkülünk határozatlanul is milyen gyöngéd, mennyire gondol reánk és szeret minket. Odaad próbára, de megtart az Ellenség kezei közt is. A három kemény miéltre tehát csak egy új kérdéssel lehet feleletet adni. Isten elrejtette előtünk azt, hogy miért szenvedünk, de megüzeni nekünk azt, hogy *mi végre* szenvedünk. Lám, a János evangéliumában, mikor a vakonszületettet látják a tanítványok, azt kérdezik: Mester, ki vétkezett, ez-e, vagy ennek szülei, hogy vakon született? Felele Jézus: sem ez nem vétkezett, sem ennek szülei, hanem hogy *nyilvánvalókká legyenek benne az Isten dolgai*. Mi végre szenvedsz? Hogy nyilvánvalókká legyenek benned az Isten dolgai.

A szenvedésnek nincs magyarázata, de vannak céljai.

IV.

A fájdalom: iskola

Lekció: Jób. 42: 1—6.

Alapige: Jób 33: 6—24.

Imé, én szintúgy Istené vagyok, mint te; sárból formáltattam én is. Imé, a tőlem való félelem meg ne háborítson; kezem nem leszen súlyos rajtad. Csak az imént mondtad fülem halatára, hallottam a beszédnek hangját: „Tiszta vagyok fogyatkozás nélkül; mocsoktalan vagyok, bűn nincsen bennem. Imé, vádakat talál ki ellenem, ellenségének tart engem! Békóba veti lábaimat, és őrzi minden ösvényemet.“

Imé, ebben nincsen igazad — azt felelem néked — mert nagyobb az Isten az embernél!

Miért perelsz vele? Azért, hogy egyetlen beszédre sem felelt? Hiszen szól az Isten egyszer vagy kétszer is, de nem ügyelnek rá! Álomban, éjjeli látomásban, mikor mély álm száll az emberre és mikor ágyasházokban szenderegnek: Akkor nyitja meg az embernek fülét és megpecsételi megintetésökkel, hogy eltérítse az embert a rossz cselekedettől és elrejtse a kevélységet a férfi elől. Visszatartja lelkét a romlástól és öle-

tét, hogy azt fegyver ne járja át. Fájdalommal is bünteti az ő ágyasházában és csontjainak szüntelen való háborgásával, úgy hogy az ő inye undorodik az ételtől és lelke az ő kedves ételétől; húsa szemlátomást aszik le róla; csontjai, amelyeket látni nem lehetett, kiülnek. És lelke közelget a sírhoz s élete a halál angyalaihoz. Ha van mellette magyarázó angyal, egy az ezer közül, hogy az emberrel tudassa kötelességét, és az Isten könyörül rajta, és azt mondja: szabadítsd meg őt, hogy ne szálljon a sírba; váltságdíjat találtam!

A multkori prédikációm azzal végeztem, hogy a szenvedésnek nincs magyarázata, de vannak céljai. Ezeket a célokat összefoglalhatjuk egyetlenegy főcélban: a nevelésben. Ha a világban nem vak törvények uralkodnak, hanem egy jóságos, bölcs és mindenható szellem igazítja sorsunkat: — már pedig *ilyen* a mi Istenünk — akkor a fájdalom az ő nevelő eszköze. Isten csak nevelő Isten lehet. Aki tagadja a világban az emberi akaraton túleső nevelést, az eseményeknek, a történelemnek, a sorsnak a nevelő hatását, az tagadja Istent is. Ezt mondja el kissé primitíven, de megrendítő erővel Jób a felolvasott Igében. Isten nagyobb az embernél! — kiált fel — és ez a nagy Isten vesződik az emberrel. „Álmában szól az emberhez egyszer, sőt kétszer is és megpeccételi megintetésöket.“ Ez a mai nyelven azt jelenti, hogy az ember legbensőbb lényéhez Isten így vagy úgy hozzáférközik, buzdítja, feddi, visszatartja lelkét a romlástól. Jób könyve éppen arra tanít, hogy ebben legfőbb eszköze a fájdalom. „Fájdalommal is bünteti az ő ágyasházában és csontjainak szüntelen való háborgásával, míg lelke közelget a sírhoz és élete a halál angyalaihoz. De akkor mel-

lette megszólal a magyarázó angyal, egy az ezer közül s az emberrel tudatja kötelességét s kiadja angyalának a parancsot az Isten, szabadítsd meg őt, váltságdíjat találtam érte.“

Megszólal közöttünk is ez a „magyarázó angyal“ s állítja alaptételünket: a fájdalom: iskola, a szenvedés: Isten nevelő munkája.

Ez a gondolat két ágra oszlik. A fájdalom: büntetés, a fájdalom: próba.

Már sokszor beszéltünk arról, hogy a fájdalom és a bűn valamiképen összefügg. Azt is említettem, hogy Jób barátai váltig ezt a gondolatot vitatják s ettől nem tudnak eltérni, mert különben esütörtököt mond Isten igazságosságába vetett hitők. Ha a fájdalom nem büntetés, akkor Isten igazságtalan, Isten ellen pedig nem lehet nagyobb káromlást szólani, mint ha az ő örök igazságosságában kételkedünk.

Sok igazság van abban a gyermeked gondolatban, hogy az élet nagy iskolájának bölcs tanítómestere Isten. Aki jól viseli magát és megtanulja a leckét, azt megdicséri, kitünteti; aki rosszul viseli magát és nem tanul, az sarokba áll, vagy még szigorúbb büntetést kap. Ha valaki szétnéz ebben az iskolában s lát egynehány embert siró szemmel, égő arccal, vessző alatt, tudja, hogy ezek rossz tanulók; mások pedig, akiknek csillog a szemök s mosolyog az ajkuk, azok derék jó tanulók.

De vigyázzunk a kísértésekre!

Amiért jól meggy dolgozod s még nem büntetett meg az Isten: vigyázz, ne tartsd magad tökéletesnek. Nem te vagy jó, csak Isten felfoghatatlanul kegyelmes. Ha szenvedsz: ne félj, nem vetett el Isten; ne feledd, azt bünteti, kit szeret! Ha boldogtalan embert látsz, eszedbe ne jusson a farizeus gógós

mondása: hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint ez. Nem lehetetlen, hogy az a szenvedő százszor különb nálad. Mindenek felett arra vigyázz: Istent nehogy azért szeresd, mert megajándékozott. Ne próbálj kedvében járni, hogy megnyerd magadnak. Ez fétissé tenné Istent s a kegyességet rút üzletté. Istent akkor is kell szeretni, ha megöl és eltapos, Istent nem hasznáért kell szeretni, hanem önmagáért.

Jób könyve halálos komoly küzdelem egy olyan kegyességért, amely nem jutalomtól és büntetéstől függ. Ne azért legyek jó, mert Isten megjutalmaz; ne azért higgyek benne, mert gazdaggá tesz, legyek jó önmagamért és szeressem Istent önmagáért, még akkor is, ha meghalok bele. Emlékezzünk Dánielre, a fogságbaesett fiatal látnokra, aki azt mondta: bálványt nem imádunk, a bálványimádást megtagadjuk s a király fenyegetése elől Isten védelméhez folyamodunk, aki megtart minket a király haragja ellen. *De ha nem tenné is*, akkor sem fogjuk feiünket és térdünket meghajtani az arany állókép előtt.

Nem lehet tehát azt mondani, hogy az emberek szenvedése saját bűneiknek büntetése s a szenvedés hiánya erényeiknek jutalma. Ezzel az útszéli bölcseséggel egyszersmindenkorra le kell számolnunk. A dolog sokkal mélyebbre nyúlik. *A fájdalom nem az egyes bűnőkre kiszabott egyes büntetés, hanem a fájdalom, mint egyetemes világjelenség következménye a bűnnek, mint egyetemes világmrolásnak.* Bűn rontotta meg az életet és a megrontott élet fáj mindnyájunknak. Megrendítő szépséggel állítja elénk a Szentírás első könyvének 3 fejezete a bűnbeesésről szóló történetben ezt aényt. A paradicsomkertben a szégyentől összekunkorodó Ádám és Éva előtt elhangzik Isten büntető ítélete: az átok. S ez az átok

hozzátapad a születéshez, vele együtt a szerelemhez, a kenyérhez, vele együtt a munkához és a halálhoz. Ezért lett a szerelem rabság, a születés kín, a kenyér véres, könnyes, panaszos; a munka örlő robot és a halál minden kínok summája és a kárhozat kapuja.

Ebben a megromlott világban mindenki szenved a mások bűnéért, mindenkinek a bűne abban a bűnben ártatlanokat is gyötör azonfelül, hogy egy hajszálnyit sincs megerőtlenítve Isten örök igazságsága: Mindenki felel önmagáért. Isten nem csúfoltatik meg, valamit ember vetend, azt aratandja is. A mások bűnéért szenvedő csak látszólag szenved igazságtalanul, t. i. hogy a *mások* bűnéért szenved s nem a magáéért, pedig saját bűnéért is szenvedhetne s azért sem érdemelne más sorsot. Az ősapa bűnéért nem szenvednek-e meg a nyomorékon, bénán és hülyén született maradékok? A királyok bűnéért nem szenvednek-e meg a véres harcokba, csatavesztésekbe, kegyetlen dúlásokba és végpusztulásba belekergetett nemzetek? A rossz példának, kísértő képnek nem adják-e meg az árát azok a fiatal életek, akik nem tudtak ellenállani s börtönben vagy bitófán veszték el? Mi hozta létre ezt a szörnyű világháborút más, mint az emberi bűn s mi egyébért szenved az a sok szegény árva, özvegy, nyomorék és fiatal halott, mint a mások bűnéért? Nincs itt kibúvás és menekvés, a bűn egyetemességére a fájdalom egyetemessége felel. Mégysz a háborúba az ellenség bűnéért, mert el akarja pusztítani hazádat, útközben magad pusztítasz s kezedyomán árvák siralma és özvegyek panasza kél. Nem mégysz a háborúba s ez még rosszabb: elárulsz egy zászlót, kiszolgáltadod hazádat és családot az ellenségnek, hátbatámadod azt, ami neked a legszentebb s magad ásood meg nemzeted sírját.

Ez a legnagyobb lecke Isten iskolájában. Ahol fájdalom támad, szenvedés születik, ott mindenütt állj meg, alázkodj meg, szállj magadba és zokogjon fel ajkadról az örök bűnvallomás: Óh én nyomorult ember, ki szabadít meg engem a halál testéből? A bűn az örök ember vétsége, a fájdalom az örök ember büntetése. Hogy ez a nagy egyenlet rád vagy rám átmenetileg milyen képletet mutat, egészen jelentéktelen dolog a nagy igazsághoz képest: *a bűn fájdalom-okozás és a büntetés fájdalom-hordozás*. Mindenki okozza, mindenki hordozza s e megátkozott és önmagát pusztító tömkelegben pusztul az ember mindaddig, amíg föl nem ismeri a kereszt törvényét, a másokért való szenvedés büntőlő hatalmát.

A pokolban nincsen váltság, mondja egy ősi teológiai tétel. Eppen azért pokol, mert nincs belőle szabadulás. Ha a fájdalom csak büntetés volna s az egyetemes bűnből és annak egyetemes büntetéséből szabadulni nem lehetne, ez az élet csakugyan kárhózat lenne. De kétségtelenül igazság és a Jób könyvének a nagy tanítása, hogy a szenvedők osztálya nemcsak a gonoszokból toborzódik össze, mert a jók is szenvedhetnek. Istennek a fájdalommal más céljai is lehetnek, mint hogy a rosszat büntesse vele. Már mondottuk egyszer, hogy maga a megváltás is azért jön létre, hogy valaki ártatlanul szenved másokért. Erről a következő alkalommal fogunk beszélni. Most csak arra mutatunk rá, hogy Isten iskolájában a szenvedésnek van egy másik nagy leckéje is, az, hogy a szenvedés *próba*.

Isten megpróbál azért, mert erősíteni akar. Isten az Ő Szentlelkével erősíti választottait, de Szentlelkével is csak úgy erősíti őket, hogy komoly próbára teszi. Szentté még senki sem lett próbatétel nélkül,

éppen úgy, mint ahogy hőssé nem lett senki testének és lelkének gyakorlása nélkül. Ismeretes az a történet, hogy az idősebb Wesselényi Miklós kisfiát, a későbbi nagy Wesselényit miképpen nevelte a teherhordozásra. 3—4 éves korában egy könnyű fenyőfa széket adott a kezébe és gyakorlatokat végeztetett vele, de a székbe minden nap egy szeget belevert. A szék mindennap súlyosabb lett, a végén már szinte mázsányi súlyt nyomott, de a növekedő Wesselényi olyan könnyen bánt vele, mint az első napon. Isten pedagógiai céllal *keresztünkbe mindennap bever egy szöveget*, hogy az minden nappal nehezebb legyen és mi minden nappal erősebbek legyünk.

Hát arra gondoltál-e valaha, hogy elvégre nekünk a legnagyobb kincsünk, egyetlenegy nyereségünk és minden üdvösségünk Istennek a tökéletes bírása; nos, hogy lehet az élő és boldog Isten birtokába jutni? Hiszen ahhoz, hogy Isten minden legyen számunkra, el kell veszítenünk a világot, az embereket, önmagunkat, mert máskülönben nem vehetjük birtokba egyetlenegy gazdagságunkat, koronánkat: Istent. Maga az élet nem más, mint ez a nagy átcsérelés. Isten telerakja életfánkat egy csomó ajándékkal, mint egy karácsonyfát és Isten leszedi ezeket az ajándékokat életfánkról az utolsó darabig, eladdig az utolsó pereig, mikor a földi életet veszi el, hogy helyette átadhassa önmagát. Karácsonyfánkat leszedi, hogy átadhassa a százszor nagyobb ajándékot: önmagát, aki a karácsonyfát teremtette a mi számunkra, de minket *a maga számára teremtett*.

Óh, a szenvedés próba. Mennyit kell nekünk próbáltatnunk, hogy megtanuljunk egy keveset az *alázatosságból*, abból a boldog belátásból, hogy nem mi vagyunk a világ teteje, az élet piramis-csúcsa, hogy egyszerűen fejezzem ki magam, nem mi vagyunk az

Isten, nem érettünk van a világ. Nyomorult férgek vagyunk, akikre az is roppant ajándék, hogy behullottunk ebbe a tündöklő világba s dióhéjnyi lát-határunkon elesodálkozva néztünk szét. Még fel sem ocsudtunk, mire eltapostak.

Mennyi próba kell ahhoz, hogy meganuljunk *tűrni*. Pedig nem ismeri a világ szerkezetét az, aki nem tudja, hogy az életben a passzív erények a magasabbrendűek és nem az aktívak. Mintha erre eszmélt volna rá a magyar példaszó: nem az a legény, aki üti, hanem aki állja! A világot nem átalakítani kell, ez lehetetlen vállalkozás; a *világot el kell hordozni*. Nem a világot szabjuk magunkhoz, még akkor sem, amikor egy olyan roppant alkotást hozunk létre, mint az emberi művelődés; mi alkalmazkodunk világhoz, sorshoz, örök törvényekhez s ez a műveltségnek is a magasabb iskolája. Minden igazi nagy dologgal szemben a tűrés az egyetlen fegyverünk. A gyógyíthatatlan betegségekkel, az emberi ostobasággal és gonoszsággal, a halállal s egyszóval a végzettel szemben. Tűrés nélkül nem lehet másokért szenvedni s aki nem tud tűrni, az nem tud szolgálni; aki nem tud tűrni, nem tud engedelmeskedni, már pedig az élet Istennel szemben engedelmisség, az emberekkel szemben szolgálat.

Sok próbát kell kiállanunk, hogy *bizodal munk* megerősödjék az élő Istenben és ne kételkedjünk az Ő szabadító kezében. Legfőbb nyomorúságunk éppen az, hogy nem tudunk bízni, pedig a bizalmatlanság Istennel szemben pártütés, a zászló elárulása. Istent nem lehet jobban megsérteni, mintha nem bízunk benne; aki nem bízik Istenben, az vagy a böleseséget, vagy a mindenhatóságát, vagy az örök szeretetét vonja kétségbe. S erre a bizalomra Isten nem tud másképp rávezetni, csak úgy, hogy újra meg újra

próbára állít. Tüzes kemencébe dob és kiemel onnan, tengervízzel borít el és sziklára állít, ellenségeink céltáblájává vesz s a nyílzápor ellen kezével takar el. És mennyi próba kell ahhoz, hogy kiderüljön oh, nem a mi hűségünk, mert ott nincs minek kiderülnie, illetőleg ott csak a hűtlenség derülhetne ki, hanem az Ő *hűsége*, annak, hogy Ő nem fárad el, tartja a szövetséget, megemlékezik ígéreteiről, nincs benne változás, vagy változásnak árnyéka és ma és mindörökké ugyanaz. Milyen rettenetes próbák kellenének ahhoz, hogy megmutassa ingathatatlan állandóságát egy szétomló világban; megmutassa nevének erejét, ezt az örök köszöletet; megmutassa, hogy neki mindig igaza van s Ő az örökkévaló Isten, nekünk Atyánk.

A próbához az tartozik hozzá, hogy ideig-óráig tart. Isten határidőhöz kötötte a próbát s ez a határidő lejár. Ezt nevezik kegyelemidőnek. A próba: csónak, amibe beszállhatunk, híd, amelyre ráléphetünk, tudva azt, hogy alighanem ez az utolsó csónak és a híd mögöttünk felrobban vagy kigyúl. Siess!

A fájdalom, mint próba szent ajtó, amelyen Isten erői belépnek életünkbe. Csodálatos ablak, amelyen át megláthatjuk az Ő örök dicsőségét.

Azt a dicsőséget, hogy a büntetésből — próba lesz, a próbából erő.

A fájdalom: ajándék

Lekelő: Jób 42:7—9.

Alapige: I. Péter 2:18—25.

A cselédek teljes félelemmel engedelmeskedjenek az uraknak; nemcsak a jóknak és kiméleteseknek, de a szívteleneknek is. Mert az kedves dolog, ha valaki Istentől való meggyőződéséért tűr keserőségeket, méltatlanul szenvedvén. Mert micsoda dicsőség az, ha vétkezve és arcul veretve túrtök? de ha jót eszelekedve és mégis szenvedve túrtök, ez kedves dolog Istennél. Mert arra hivattatok el; hiszen Krisztus is szenvedett érte-tek, néktek példát hagyván, hogy az ő nyomdokait kövessétek: Aki bünt nem eszelekedett, sem a szájában álnokság nem találtatott; aki szidalmaztatván, viszont nem szidalmazott, szenvedvén nem fenyegetőző; hanem hagyta az igazságosan ítélőre; aki a mi bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy a bűnöknek meghalván, az igazságnak éljünk: akinek sebeivel gyógyultatok meg. Mert olyanok valátok, mint a tévelygő juhok; de most megtértetek lelketek pásztora-hoz és felvigyázójához.

Ha az ember először hallja ezt az Igét, azt hiszi, az apostol valami házi rendet ír elé és a cselédek figyelméért urok iránti engedelmességre. De, ha közelebről megnézzük, látjuk, hogy a Szentírásnak ez az egyik legfontosabb fejezete — ha ugyan lehet a Szentírás részei között fontosság szempontjából különbséget tenni — a rabszolgákhoz szól, az ókori társadalom elnyomott, de legnagyobb társadalmi osztályához, amelyet akkor észre sem vettek s fölöttük úgy rendezték be az életüket, mint amikor valaki a tűzhányóhegy oldalára házat épít és szőlőskertet plántál. A rabszolga gazdájának tárgyi tulajdona volt, eladhatta, megölhette, felszabadíthatta. Az a hanyatló és ugyanakkor eldurvult világ valósággal versenyzett abban, ki tud szigorúbb lenni rabszolgáihoz. Az volt nagyobb úr, aki kegyetlenebb volt a másikkal. A régi szindarabok, különösen a vígjátékok, tele vannak nyers, bohózatos jelenetekkel az ártatlanul ütött, vert, kínzott rabszolgákról, akiknek mérhetetlen, szinte együgyű türese végül is kifárasztja és lefegyverzi a dühöngő gazdát. A keresztyénség felfedezte a *szenvedő rabszolgák* roppant birodalmát. Egyszerre rokonszenves lett neki az a lény, aki fölött egy kegyetlen kényúr uralkodik s aki kénytelen mindent eltűrni. Igen, mert meglátott egy olyan dolgot, amelyről eddig fogalma sem volt az embereknek: *a türe életalakító erejét*. A felolvasott Igében az apostol abból indul ki, hogy rabszolga olvasói tudnak tűrni, de felteszi a kérdést: mi hasznotok van abból, ha vétkezve és arcul verve túrtök? Türe nagy művészei, szenvedés gladiátorai, lássátok meg, a szenvedés *kénytelensége* mögött ott van a szenvedés *ki-váltása*: az, ha önként szenvedtek másokért. Ha jót eszelekedve, mintegy *Isten kedvéért túrtök*, egy új világ szépsége és dicsősége bontakozik ki előttetek.

A másokért való szenvedés tehát királyi liturgia, a legnagyobb és legszentebb szolgálat. Ez a másokért való szenvedés felmérhetetlen erő: kiemeli a szenvedőt a milliós tömegekből és feljuttatja a legnagyobb emberi magasságba. A másokért való szenvedés társadalmat szervez, közösséget teremt, erkölcsi birodalmakat alapít és kormányoz. A másokért való szenvedés a legnagyobb győzelem, amit ember ellenégei felett és a világ felett vehet.

Mi nekünk kegyetlen sorsunkat éppúgy el kell hordoznunk, mint az antik világ rabszolgáinak. Szenvédéseinkből azonban kitermelhetjük azt a királyi liturgiát, amelyről alapigénk beszél. Időszzerű tanítás ez különösen most, a világháború második évében, március 15-én, mikor az egész ország a magyar honvédekre gondol, hősi halottaink áldozatát köszöni s eljövendő nagy áldozatokra készíti a lelkét. Lássuk meg alapigénk nagy tanításának igazságát: *a szenvedés: ajándék.*

Nekünk éppen erre az ajándékra van szükségünk. A magyar természetet az jellemzi, hogy hirtelen fellobog benne a virtus, vakmerőséggel vállalja a halálos kockázatot s a meglepett és elbámult világ szemé láttára lehetővé teszi a lehetetlent. De a magyar természetben kevésbé szembetűnő a *passzív hősiességnek* a vonása. Mi nem tudunk egy reménység mellett századokig kitartani; mi nem tudunk egy gondolatba belefogódzni és abból emberöltőkön át táplálkozni; mi nem tudunk egy eszme érdekében rossz szokásokról, apró kényelmekről lemondani. Hiányzik az életünkből a passzív hősiesség. Kevés a martírunk, sok a bajnokunk. Nem elég öntudatos, nem elég állhatatos bennünk az a szeretet, amely mindent elhordoz, mindent elfedez, mindent eltűr, mindent remél és soha el nem fogy.

Különösen nagy hibánk, hogy nem ismerjük fel azokat, akik érettünk szenvednek. Nem értjük a szenvedés néma nyelvét. Az a munkás, aki szombat este heti keresményét megissza, részegen megy haza, eldöngeti feleségét, sarokba vágja sápadt, angolkóros gyermekét, nem érti meg a szenvedés néma nyelvét, amely hitvese és gyermekei nyomorúságából jajgat feléje. Nem érti meg s ezért pusztulnak el. Nem értik meg a gazdagok, a jómódúak az éhezők, hajléktalanok, ínségesek néma nyelvét s nem kérdezik meg: mi fáj nektek, segíthetünk-e rajtatok? Pásztorok élnek az életüket és nem hallják meg az alázatot, néma lelkek elfojtott sírását, amellyel hívogatták őket. Léviták és főpapok elhaladnak a vérbefagyott szamaritanus mellett és nem hallják meg, amit a sebek kiáltanak. Politikusok, államférfiak felemésszik magukat, sokszor meddő küzdelemben, halálos kimenetelű politikai párbajokban, de nem veszik észre, hogy nagy rétegek élete rettentően sanyarú, a nép sötétségben ül, a feszültség már-már elviselhetetlen.

Még nagyobb baj, hogy saját magunkon sem vesszük észre halhatatlan lelkünk elnyomódását. Te nem is tudod, hogy voltaképpen megöli lelkedet az éhség és a szomjúság. Olyan vagy, mint egy szárnalmas pincevirág, amelyik hiába erőlködik a nap felé. Olyanok vagyunk, mint a tévelygő juhok: pásztor után kiáltunk; olyanok vagyunk, mint a sebekkel megrakott poklos: gyógyulás után sír a lelkünk bűneink alatt; olyanok vagyunk, mint az agyonterhelt igavonó állat: már alig bírjuk a következő lépést, összeroskadunk, ha valaki le nem veszi vállunkról a terhet.

Nekünk szükségünk van valakire, aki egybeteljen és pásztorunk legyen, valakire, aki meg-

evült sebeinket gyógyítsa. Valakire, aki terheinket levegye a vállunkról, mert mi hasznunk van nekünk abból, ha vétkezve és arcuiveretve tűrünk, ha tovább robotolunk a szörnyű malomban s egyszer összeesünk az irtózatos napszámban?

Ki teszi ezt meg velünk? Ezt nem teheti meg sem egy hős, sem egy bölcs, sem egy életművész, csak Valaki, aki szenved értünk.

Ezt tette meg velünk Krisztus. Hogy megtehesse, le kellett szállania örök dicsőségéből és magára kellett vennie a földi test hasonlatosságát; egyenlővé kellett lennie mindenben mivelünk, kivéve a bűnt, hogy szolgálhasson nekünk és szenvedhessen értünk.

Itt vagyunk a keresztyénségnek legmélyebb titkánál. Krisztus, Isten egyszülött fia, a Szentháromság második személye, akié minden dicsőség égen és földön, mikor a teremtésnél is nagyobb munkára vállalkozott, íme, leszállott a földre, testté lett, hozzánk mindenben hasonló emberré. Közöttünk élte magános életét, mindig ellene fordult az az emberi szív, amelyet megváltani jött s keresztre feszítették azok, akiket örökkévaló szeretettel szeretett. Nézzétek meg, milyen szolgálat volt ez! Az Isten Fia, a Királyok Királya, szökött rabszolgaként, latrok társaságában fel van függesztve a fára s betetőződik rajta a rabszolgasors minden nyomorúsága. De mert ezt a nagy szolgálatot szeretetből vállalta, áldozatképen vitte végbe, ott fenn a kereszten a legszörnyűbb szenvedések között: az a töviskoronás rabszolga, aki egyszersmint az élő Isten Fia, egy láthatatlan birodalomnak lett a Fejévé s azált, hogy szenved és meghal: végrehajtja a legnagyobb hőstettet, megnyeri a legfölségesebb csatát, megépíti a legesodálatosabb birodalmat, megveti alapját egy

új világteremtésnek, egyszóval: végrehajtja a váltáság nagy művét.

Műve két irányban hatékony: Isten és az emberek felé. Isten felé egybecsendül Atyja örökkévaló akaratával, a Békesség Tanácsának döntésével s ezért Isten haragját kiengeszteli és megnyitja atyái kegyelmének felduzzasztott árjait. Az emberek felé pedig megmutatja az ártatlan szenvedés, a szeretetből fakadt áldozat ellenállhatatlan erejét. Ez az ártatlan szenvedés hatalmasabb kényszerré válik a világ minden diktatúrájánál. Ellenállhatatlanabb erő minden parancsnál és törvénynél; olyan győzelmes rábírás, hogy hevére megolvadnak a hegyek és a szívek s íme ellenségei előtte térdreborulnak, Akik arcuütötték, zokogva csókolják lábait, akik átszegezték sírva fogódnak bele, akik maguk közül kivetették, egyetlenegy nyereségüknek és reménységüknek tartják s királlyá koronázzák, akit a gyalázat fájára ítétek. Nagypéntek átmegy a húsvétba s a keresztre feszített szenvedőből az Élet Fejedelme lesz, akitől boldogan énekli a megváltott lélek: szétszórt nyáj voltunk, hozzá tértünk a lelkek pásztorához és felvigyázójához. Sebekkel megrakodva, csupa egy poklosság volt a lelkünk, az Ő sebei meggyógyítottak minket; agyon nyomott bűneinknek, gondjainknak, felelősségünknek, félelmünknek a terhe: bűneinket leraktuk keresztje lábainál, gondunkat őreá vetettük, felelősségünkkel kegyelmére nézünk s félelmünket eloszlatta királyi segítsége.

S mindezt *szenvedéssel hajtotta végre*. Éppen az a titkok titka a váltáságban, hogy amit maga Isten nem tudott volna végrehajtani parancsal, erőszakkal, haraggal, törvénnyel, ítélettel: megtette Krisztus — szenvedéssel. Azzal, hogy szeretett, azzal, hogy kiűritette a pohárt és engedelmeskedett; azzal, hogy

testét odaadta a szegeknek, orcáját a verőknek; azzal, hogy szidalmaztatván viszont nem szidalmazott, szenvedvén nem fenyegetődött; azzal, hogy bűneinket magára vette, fölvitte a fára; azzal, hogy ártatlan sebeinek a mélységeibe éppen úgy belefoglalt mindnyájunkat, mint ahogy belefoglalt a kereszten mondott könyörgésébe és belefoglalt főpapi imádságába.

Szenvedése: a legnagyobb ajándék, amit Isten adhatott a világnak és a bűnös embernek.

Ez volt az az ajándék, amit mi kaptunk. Krisztus szenvedett értünk s ezáltal mi olyan gazdagokká lettünk, hogy mi is fölséges ajándékot adhatunk. Nagyobb ajándékot adhatunk, mint a világ leggazdagabb embere; csodálatosabb dolgot művelhetünk, mint a világ leghatalmasabb varázslója. Nagyobb tettet hajthatunk végre, mint a legdicsőségesebb hadvezér s nagyobb bölcsesség titka tárul fel előttünk, mint a legmélyebb gondolkozó előtt. Mi ez a kibeszélhetetlen nagy ajándék?

Az, hogy szenvedhetünk másokért.

Gondold el, hogy érezhették magukat az ókori rabszolgák a keresztyénségben, mikor megértették a kereszt titkát. Mennyire megérezhették, hogy ez a világ az ő világuk, mikor megállottak a kereszt lábánál. Rajta függ az ő gazdájuk, Isten fia s mégis keresztre szegezelt rabszolga; előbb szerette őket és meghalt értük s most őket befoglalja a maga szenvedésének szent közösségébe. Szívök eltelt hálával, majd a szenvedés méltóságtudatával, megerősödtek az önfeláldozás hősiességében, szomjasan, versengve itták a halál mámoros italát: a vértanúságot. Mi pedig kétezer esztendő távlatából is látjuk, Krisztus szenvedése átalakította őket és az ő szenvedésük átalakította a világot.

„Krisztus is szenvedett tiérettetek, nektek példát hagyván, hogy Őt kövessétek.“ Az igét eredeti nyelven olvasva, szemünkbe ötlük, hogy a példaadást egy olyan kép fejezi ki, amelynek első jelentése a viasztáblán előre megírt írásminta, — hypogramm — amit a mester sajátkezűleg karcol fel s a gyermek kezébe ad azzal: ne nyugodj addig, amíg nem így írsz te is. Krisztus így adott egy mintát nekünk azzal a felhívással: ne nyugodj addig, amíg nem így szenvedsz te is.

Csinálhatjuk-e úgy, mint Krisztus? Óh, nagyon kevésé. Magunk erejéből egyáltalában nem, de az Ő segedelme által néha egy kevésé igen. Amit mi írunk életünk nagy viasztáblájára, ákom-bákom kusza írás, alig hasonlít a drága mintához. De Ő sokszor, mint a makrancos gyermeknek a kezét a tanító, megfogja a mi kezünket s rákényszerít arra, hogy egy-egy vonást olyat vonjunk, amelyikre azt mondják az angyalok odafenn: igen, ez Reá emlékeztet, ez az Ő keze vonása. Megragadott már téged is s például a hitvesedért, a beteg gyermekedért rákényszerített egy-egy olyan áldozatra, amelyikről azt mondják odafenn az angyalok: igen, ez Reá emlékeztet. Megragadott sok tízezer fiatal magyar katonát, kivitte a rettenetes hidegbe, halálos veszedelmekbe, sok ezer kilométerre a boldog családi tűzhelytől s ott szenvedni kellett, meg kellett állni, el kellett tékozolni az életet, meg kellett halni a szikrázó csillagok alatt, nagy hósvatagban. Fiatal magyar katonák csonttá fagyott teteme, mintha a történelem egy óriási viasztábláján kusza írás volna, azt mondja rá Isten, igen, ez áldozat volt, ez másokért való szenvedés volt, emlékeztet arra, amit az én Fiam írt törvényül ebbe a bűnös és megátkozott világba. Sok ezer magyar anyának nem jött haza a fia, sok ezer gyer-

mek árva maradt, sok ezer fiatal, szerelmes asszony fehér arcát takarja gyászfátyol. Ezt el kell hordozniok. Oh, ha fájdalmukat felajánlják Krisztusnak, oh, ha úgy hordozzák, mint egy nagy szolgálatot, amelyből boldogabb világ fakad: szívök mélyén a finom, sohasem gyógyuló repedés szent hypogramm, amely a Krisztus nevére emlékeztet. Éppen március 15-én, a magyar ifjúságnak és hősiességnek a napján keressük meg nemzetünk életében ezt az elrejtett, de legnehezebb vonást: a másokért való életfeláldozásnak a rejtelmes arany írását s a lelkünk esőkolja meg ezeket a betűket. Azért van még magyar a földön, mert ilyen írások jövődőt ígérnek: aki elveszítette az életét én érettem, megtalálja azt.

Mi most beléptünk a „Szenvedések Emberöltőjébe“. Sokan már elkezdették, mások még csak ezután kezdik el a szenvedés nagy szertartását. Hogyan akarjátok végezni? Vétkezve és areulverve, mint szökni készülő rabszolgák, vagy mint a Krisztus főpapi kenetének részesei, kik „magokat élő áldozatul Neki adják“. A Krisztussal együtt szenvedő ember élő sákramentom, áldozat és áldozó egy személyben. A szenvedő ember a fejedelmi ember.

Szent leckénkben Jóbról olvastunk, ki a kiengesztelődés jó végén imádkozik és közbenjár barátaiért. Arnyékos ótestamentomi képe ez Krisztusnak, aki áldozott és közbenjár érettünk. És a barátaiért imádkozó patriárcha képe alá oda lehet írni a jánosi ígét: „Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért“.

VI.

A fájdalom: út

Lekció: Jób 42. 10—17.

Alapige: II. Kor. 4: 8—18.

Mindenütt nyomorgattatunk, de meg nem szorítottatunk; kétségkedünk, de nem esünk kétségbe; üldöztetünk, de el nem hagyatunk; tiportatunk, de el nem veszünk; Mindenkor testünkben hordozzuk az Úr Jézus halálát, hogy Jézusnak élete is látható legyen a mi testünkben. Mert mi, akik élünk, mindenkor halálra adatunk a Jézusért, hogy a Jézus élete is látható legyen a mi halandó testünkben. Azért a halál mi bennünk munkálkodik, az élet pedig ti bennetek. Mivelhogy pedig a hitnek mi bennünk is ugyanaz a lelke van meg, amint írva van: Hittem és azért szóltam; hiszünk mi is és azért szólunk; Tudván, hogy aki feltámasztotta az Úr Jézust, Jézus által minket is feltámaszt és veletek együtt előállít. Mert minden ti érettetek van, hogy a kegyelem sokasodva sokak által a hálaadást bőségessé tegye az Isten dicsőségére. Azért nem csüggedünk; sőt ha a mi külső emberünk megromol is, a belső mindazáltal napról-napra újul. Mert a mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk igen-igen nagy örök dicsőséget szerez nekünk; Mivelhogy nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra; mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalók.

Eddig sem mondtam új dolgokat e beszédekben, csak a régi-régi evangéliumot hirdettem. Most még a megelőző beszédekhez képest sem mondok újat, csak még egyszer összefoglalom mint egy zeneművet a fináléban — mindazt, amit a fájdalomról mondtam. Ezt az összefoglalást azzal a gondolattal világítom át, hogy *a fájdalom: út*.

Az út nem nagy békén, az utat nem lehet ki-

kerülni; az út többé-kevésbé sorsunk és életünk. Először is minden út hívogat s olyan állhatatosan és addig hívogat, amíg csakugyan rálépsz. Azután minden út, amelyre ráléptél, elkezd vezetni; inkább ő uralkodik rajtad, mint te rajta. Ő mindig tudja, merre megy, te sokszor nem tudod. Azután az út nem nyugszik addig, amíg célhoz nem ér velünk, abba a láthatatlan és örökkévaló városba, a mennyei Jeruzsálembe, ahová a világnak minden útja egyszer megérkezik.

Ilyen út a fájdalom is. Rá kell lépni, mert nem lehet leélni az életet, hogy rá ne lépünk a fájdalom útjára. Azután haladni kell rajta, mert aki megáll, azt elsodorja a tóduló sereg, ha pedig félreáll, útszéli koldus lesz belőle. S a fájdalom az egyetlen út, amelyen át megérkezünk földi életünk nyugodalmába és örökkévaló rendeltetésünk mennyei Jeruzsálemébe. Menni, menni, menni kell! Megállni nem lehet. Ezt tanítja mai tételünk: a fájdalom: út.

1. Ha tehát a fájdalom út és menni kell rajta, az első ágtétel így hangzik: *kell szenvednem*. Neked, nekem, mindnyájunknak, a mindenkori embernek. Kell szenvednem azért, mert *ember* vagyok, azaz élő és érző lény, beleállítva egy olyan világba, ahol mindenki ellenségem. Magamra hagyatva kell megvívnom egy olyan harcot, amelyben ellenségem maga a világmindenség. A világmindenségnek velem szemben követett stratégiája mint játszma: a sorsom. A sorsom kemény szer, amelyen én változtatni nem tudok, de mivel igényeim túlmenniük rajta, egyebet követelnek, sorsom mindig fukar és kegyetlen. Szenvédnem kell, mert ember vagyok, élő, érző, igényes lény, aki érzéketlen, kegyetlen világmindenséggel vívja a maga harcát.

De szenvednem kell azért, mert *bűnös* vagyok. Ezért ellenséges a mindenség, azért látom kegyetlen-

nek a sorsot, mert ezt a mi világunkat megrontotta és tönkretette az emberi bűn. Belehozta a halált, a gyűlöletet, a kárhozatot; belehozta a veszteséget, a csalódást, szörnyűbbnél szörnyűbb betegségeket és azt a rettenetes törvényt, hogy az apák bűnei harmad, negyed és ezerediglen bűnhődnek a maradékokban. Nem perelhetek, mert nem mondhatom magamról, hogy én bűntelen vagyok. Minden büntetést megérdemlek, ha egyszer Isten igazságossága érvényesül velem szemben.

És kell szenvednem azért, mert *kereszttyén* akarok lenni. Magamra nézve elismertem egy törvényt, zászlót vallottam, gazdát és urat vállaltam magam fölé s ez az én új helyzetem azt parancsolja nekem, hogy tagadjam meg magam; ha megbotránkoztat a szemem, vájjam ki, ha a kezem botránkoztat meg, vágjam le; azt parancsolja nekem, hogy tékozzoljam el az életemet, véres áldozatul ajánljam fel az Úrnak.

Szenvednem kell azért, mert ember vagyok, bűnös vagyok és a Krisztusé akarok lenni. De akkor is szenvednem kellene, ha mindez nem akarnék lenni. Például: ha nem vállalom az emberi méltóságot. Szörnyűbb kín nincs reám nézve, mint az állati elaljasodás. Szenvédnem kell akkor is, ha nem vállalom az életet, már itt vagyok és innen a halál rettenetes sokba kerül. Szenvédnem kell akkor, ha megtagadom és leszállítom az igényeimet; ha Jákób szerint nem álmodom a kőpárnán megnyílt egekben le- és felszálló angyalokról. Nem menedék reám nézve, ha nem ismerem el a bűnömet, vitatom ártatlanságomat és megátalkodottan igaznak tartom magam. Akkor még az a vigasztalásom sincs meg, ami az egyik laternak megvolt odafenn a keresztfán: mi ugyan méltán szenvedünk és a mi cselekedeteinknek méltó büntetését vesszük. Nem menekvés a tűz elől a megfagyás felé szaladni. Nem menekvés az, hogy ha nem

akarok keresztyén lenni, kiállok a Krisztus közösségéből, balgaságnak nevezem az Ő tanításait és kinevetem példaadásait; ezzel egyetlenegy szenvedést magamról el nem háritottam, egyetlenegy fájdalommal szegényebb nem lettem, csak a szenvedésem lett durvább, nyomorultabb, reménytelenebb. Nem a szenvedést dobtam el, csak a vigasztalást.

Mit akarsz? Nem állhatsz meg, nem okoskodhatsz, nem tündökölhatsz, itt vagy a fájdalom útján; eredj, ha összerokadsz is.

2. S most megteszem a másik nagy tapasztalást: hiszen nekem *lehet szenvednem*. A szenvedésben mégis csak az a legesodálatosabb, hogy elhordozható. Ninesenek elhordozhatatlan fájdalmak. Nem a szenvedésbe halunk bele, hanem az örömeinkbe; élet és halál dallamának csak kísérője a szenvedés, de nem a melódiája. A szenvedéssel kapcsolatban azt a nagy tapasztalást tesszük, hogy az egész világmindenségben csodálatos intézkedések történtek a gyógyulásra nézve. Gyógyító erők vannak a természetben: az élet örök, győzelmes törvényei; gyógyító erők vannak a lélekben, a megszokás, a megbocsátás, a felejtés, a jóvátétel. Olyan szenvedéseket, amelyről azt hitted, hogy lehetetlen elhordoznod és feltétlenül belepusztulsz, immár harminc éve hordozol s alatta kivirult és kiferebélyesedett az életed.

Főképen pedig megteesszük azt a tapasztalást, hogy Isten különösképen segít a szenvedésben. Istennek mindenre egyforma gondja van ebben a világban. Kirendeli az e'delt hadseregeknek és penészgombáknak; megvédi az életet óceánok fenekén és a Himalája tetején. Mi gondot fordít a magzatokra az anyaméhben és hogy esinálja a piros és fehér sejtek egyenlegét minden emberi szívben. De azt lehet mondani, hogy a szenvedő, a fájdalmat hordozó emberre *különös* gondja van az Istennek. Egy csomó

olyan sajátságos intézkedést tett, amelyik éppen a szenvedő emberekkel és a fájó szívekkel foglalkozik. Ha Istent egy nagy áldott pásztor képében gondoljuk el, akkor azt lehet mondani, hogy nyájából a szenvedőket ölében hordozza, palástjával takarja be, kezéből eteti. Gondoltál-e arra, hogy Isten milyen különösen vigasztalja a szenvedőket az Ő *Igéjével*. A Szentírásban mi mindent üzent, mondott, ismételt el a végre, hogy a fájó szívek felüdüljenek és vigasztalást találjanak. A Szentírással mindig az volt a baj, hogy nem éltek vele eléggé az emberek és mégis ilyen fogyatékos élés mellett is immár háromezer esztendő óta hány elalélt lelket üdített fel, hány beteg szívet gyógyított meg, hány könnyet törölt le az Ő Igéje! Fordulj pld. az Úr Jézushoz és olvasd el azokat a mondásait, amelyeket éppen neked szánt és éppen téged vigasztal vele, meglátod, hogy mily rendkívül változatosak, mennyi mindenre gondolt benne, hogy bekerít, törbeejt a vigasztalásával, mint ahogy az anya ölelő karja bekeríti, törbe ejti, szívéhez emeli beteg, tántorgó gyermekét.

Azután gondolj arra, hogy Isten mennyire segít téged *nagy példák* megmutatásával. Akármerre nézel az üdvtörténetben, a világtörténetben, saját tapasztalataidnak a körén belül, mindenütt látsz vonzó példákat arról, hogy emberek, akik sokkal nagyobb próbára tétettek, mint te, milyen békességes türéssel és csendes reménységgel hordozták szenvedéseiket. Nagy társaság ez, a legkomolyabb, a legszentebb társaság, ahová te is megkapod a meghívódat; ajtónállója szeretettel fogad, bevezet és megmutatja a te helyedet: ez a szenvedőknek a társasága. Nézd meg mindegyiknek a keresztyét, milyen kicsiny mellette a tied. Jajgathat-e egy kis sebbel a közlegény, aki a királyfit átszegezett szívvel reámosolyogni látja? A szentek egyessége azt jelenti, hogy a kiválasztott

lelkek összeállanak, egymás terhét hordozzák, egymás hite által erősödnek, egymás bizonyágtételét fölszívják és megerősítve visszaadják egymásnak. Azért tehát vigyázz, ne kerüld el ezt a társaságot. Fognak hívni szórakozó környezetbe, léha mulatságokba, azt fogják mondani, hogy keress vigasztalást az élvezetben, a szórakozásban. Ne tedd, egy nagy fájdalmat nem szabad ilyen környezetbe vinni. Zül-lött király volna, aki a koronáját elissza. Jer inkább ebbé a nagy lelki társaságba, nézd meg a hívőket, asszonyokat és férfiakat, a hősöket, a szenteket, nézd meg az egész társaságnak fölséges királyát, uralkodóját: Krisztust. Ez a te igazi társaságod.

Lehet szenvednem, mert Isten segít *Szentlelkével* egészen titokzatos módon. Vannak dolgok éppen a szenvedés terén, amiket nem lehet megmagyarázni, sőt azt mondom, hogy érteni sem lehet. Egyszerűen csoda, kegyelmi tény, hogy még bírjuk, hogy még élünk, hogy még Isten kezében tart. Pál apostol háromszor könyörgött az Úrnak, hogy távozzék el a sátán angyala és ne gyötörje őt, de az Úr háromszor azt mondta neki: elég neked az én kegyelmem. Az én erőm erőtlenység által végeztetik el. Isten kegyelmének az a csodálatos jellemvonása, hogy sem nem sok, sem nem kevés, hanem mindig éppen elég. Nem lehet megérteni, de mégis úgy van: a fájdalom mosolyog, az áldozat ujjong, az emésztő láng énekel s a meghaló él. Isten világa ilyen csodákból van össze-téve, s azok, akik most hallgatnak engem, megtehe-tik azt a bizonyágot, hogy nem egy, nem száz, ha-nem ezer és tízezer esetet láttak, vagy láthattak volna, amelyben Isten egy lelket megragadott, meg-tartott, a halál árnyékából kivezetett, egyszóval meg-vigasztalt. Sírók, szenvedők, jajgatók, ne feledjétek: Isten lehetővé teszi a szenvedést!

De itt sem állhatunk meg. Be kell állanunk abba

a pálmaágas, fehérruhás győzelmi menetbe, amely a szenvedések útján tart a Bárány királyi széke felé. Összeomló világok tetőin lépdél, meglátszik rajtuk, hogy tüzes kemencéből jönnek, de énekük egyre har-sogóbb és diadalmasabb. „Allelujah, uralkodik az Úr, a mi Istenünk, aki mindenható. Örüljünk és örven-dezzünk és adjunk dicsőséget neki, mert eljött a Bár-ány menyegzője és az ő felesége elkészítette magát és adatott annak, hogy felöltözzék tiszta és ragyogó fehér gyolcsba, mert a fehér gyolcs a szenteknek igaz-ságos cselekedetei.“

3. Igen, ez a harmadik nagy tanítás így hangzik: *szabad szenvednem*. A szenvedés kiváltság, a szen-vedés korona. Újtestamentomi képet használva, azt mondhatjuk, a szenvedés kenet s általa résztveszek a Krisztus kenetében. A Krisztus kenete is szenvedés volt.

Ez létesít a szenvedő ember és Krisztus között titokzatos és elszakíthatatlan kapcsolatot. Rájövünk arra, hogy a mi szenvedéseink kezdenek hasonlítani a Krisztus szenvedéseihez, mert nekünk is az fáj, ami neki, minket is azért üldöznek, amiért Őt. Egy-szerre észrevesszük, hogy tulajdonképen Krisztus miatt szenvedünk, szenvedésünknek az az oka, hogy ömellelte kitartunk, parancsait teljesítjük, neki en-gedelmeskedünk. Ezek a szenvedéseink nem volnának meg, ha Krisztustól elszakadnánk. De éppen ezek a szenvedések bizonyítják, hogy nem szakadhatunk el Krisztustól. Szavadésünk tehát a Krisztus ügyé-ért történik, azért hogy Ő győzzön bennünk, mások-ban, a világban. Minél mélyebben szállunk ebbe a gondolatba, annál inkább hajlandók vagyunk azt mondani, hogy bennünk Krisztus él és fájdalmaink-ban Ő szenved tovább a maga örök fájdalmait. Ugyanakkor tudjuk azt is mondani, hogy mi Krisz-tusban szenvedünk, azaz minden olyan szenvedést

magunkra veszünk és elvállalunk, ami Őt azért érte, mert Jézus volt és Krisztus volt. Krisztus levette rólunk a bűnt, de nem vette le a szenvedést, sőt a magáét adta nekünk, nem azért, hogy megverjen vele, hanem azért, hogy kitüntessen és megkoronázzon.

Azért hát a keresztyén ember boldogan állapítja meg: Krisztussal szenvedvén, világítok. Szenvedésem tanítás, példa, néma igehirdetés. Hallják, nem hallják, nem az én dolgom, az enyém csak az, hogy úgy fénylíjek az én világosságom, hogy lássák az emberek az én jó cselekedeteimet és dicsőítsék az én mennyei Atyámat.

Krisztussal szenvedek, tehát áldozok. Erőimet az ő harcában felemészttem, magamat az oltárra teszem s ezzel résztveszek a Krisztus halálában. Mint ahogy Ő a kereszten meghalt érettem, úgy halok meg én a vele való életközösségben. Ez a szolgálatom külsőleg az áldozat képét mutatja, életemet adom oda, hogy betöltssem a szeretet királyi parancsát. „Nincs annál nagyobb szeretet, mint ha valaki életét adja az ő barátaiért“.

És, ha résztveszek a Krisztus szenvedéseiben, akkor ideleinn vele együtt harcolok, de odafenn vele együtt győzök. Nem az én dolgom áttekinteni a nagy hadjáratot; közlegény vagyok benne és nem hadvezér. Csak annyit tudok, hogy a Király zászlóujára felesküdtem, viselem az Ő fehér ruháját és forgatom az Ő fegyverét. Ebben a világban ez a hadsereg látszólag sokszor vereséget szenved, de ezekben a látszólagos vereségekben is Krisztus győz, mert új ismeretek, új áldozatok, új hősiességek támadnak belőle és nő a mártírok serege, amelyik végül eldönti a csatát.

A fájdalom: út. Ne állj meg rajta, eredj, vár a megérkezés kitárt kapuja.

REFORMÁTUS ÉLET

az egyetlen magyar egyetemes egyháztársadalmi református hetilap. A lelkiekben és anyagiakban boldogabb, szabad magyar jövőndőért küzd.

Legyen ott minden református családnak az asztalán!

Előfizetése: negyedévre 2*50 pengő.

Kiadóhivatal: Budapest, IX., Török Pál-u. 4.

Előfizetést elfogad minden lelkészi hivatal.

Főszerkesztő: dr. Ravasz László

Szerkesztő: Muraközy Gyula
